



Број: 1-02-34900-23/15-12

Датум: 01.12.2015.

Београд

На основу чл. 8. став 1. тачка 2), 22, 60, 62. и 63. Закона о електронским комуникацијама („Службени гласник РС“, бр. 44/10, 60/13-УС и 62/14), члана 192. Закона о општем управном поступку („Службени лист СРЈ“, бр. 33/97 и 31/01 и „Службени гласник РС“, број 30/10), чл. 12. став 1. тачка 2) и 28. Статута Регулаторне агенције за електронске комуникације и поштанске услуге („Службени гласник РС“, број 125/14), Одлуке о одређивању релевантних тржишта подложних претходној регулацији („Службени гласник РС“, број 59/11), Извештаја о анализи veleпродајног тржишта терминације позива у мобилној мрежи, јул-октобар 2015. године, који је Управни одбор Регулаторне агенције за електронске комуникације и поштанске услуге усвојио 23.10.2015. године, под бројем: 1-03-021-95/15-2 (објављен на Интернет страници Регулаторне агенције за електронске комуникације и поштанске услуге [www.ratel.rs](http://www.ratel.rs)), у поступку анализе veleпродајног тржишта терминације позива у мобилној мрежи и одређивања оператора са значајном тржишном снагом, као и одређивања обавеза операторима са значајном тржишном снагом,

директор Регулаторне агенције за електронске комуникације и поштанске услуге  
доноси

## РЕШЕЊЕ

- I. Предузеће за телекомуникације Телеком Србија а.д., Таковска 2, Београд, Telenor d.o.o., Омладинских бригада 90, Нови Београд и Vip mobile d.o.o., Омладинских бригада 21, Нови Београд одређују се за операторе са значајном тржишном снагом на veleпродајном тржишту терминације позива у мобилној мрежи.
- II. Операторима из става I. диспозитива овог решења одређују се следеће обавезе:
  - 1) објављивања одређених података у форми стандардне понуде;
  - 2) недискриминаторног поступања;
  - 3) омогућавања приступа и коришћења елемената мреже и припадајућих средстава, и
  - 4) контроле цена.
- III. Оператори из става I. диспозитива овог решења дужни су да обавезу објављивања одређених података у форми стандардне понуде, у складу са одредбом члана 64. Закона о електронским комуникацијама („Службени гласник РС“, бр. 44/10, 60/13-УС и 62/14), а који се посебно односе на рачуноводствене податке, техничке спецификације, карактеристике мреже, услове понуде и коришћења (укључујући ограничења), рокове важења понуде и цене, извршавају на следећи начин:
  - 1) да објаве Стандардну понуду за услугу терминације позива у мобилној мрежи (међуповезивање);

- 2) да Стандардна понуда за услугу терминације позива у мобилној мрежи (међуповезивање) буде детаљно рашчлањена на појединачне компоненте како би оператор корисник велепродајне услуге терминације позива у мобилној мрежи могао да користи и плаћа само за оне компоненте које су му потребне ради пружања услуге терминације позива својим корисницима;
- 3) да Стандардна понуда за услугу терминације позива у мобилној мрежи буде детаљно рашчлањена у складу са потребама тржишта и да садржи одговарајуће рокове, услове и цене услуга;
- 4) да Регулаторној агенцији за електронске комуникације и поштанске услуге, у односу на пружање релевантне услуге, достављају полугодишње извештаје који ће обухватати све релевантне показатеље ефикасности (KPI - *Key Performance Indicators*):
  - просечно време за успостављање вода за међуповезивање;
  - просечно време отклањања квара на воду за међуповезивање;
  - податке који се односе на пружање услуге заједничког коришћења простора (колокације).

Оператори из става I. диспозитива овог решења су у обавези да обезбеде да минимални садржај, ниво детаљности и начин објављивања стандардне понуде буде у складу са општим актом Републичке агенције за електронске комуникације, сада Регулаторне агенције за електронске комуникације и поштанске услуге.

IV. Оператори из става I. диспозитива овог решења су дужни да обавезу недискриминаторног поступања у складу са одредбом члана 65. Закона о електронским комуникацијама („Службени гласник РС“, бр. 44/10, 60/13-УС и 62/14) извршавају тако да другим операторима пружају услуге под једнаким условима и истог квалитета као што то чине за сопствене потребе, односно за потребе повезаних лица или партнера, па се обавезују да:

- 1) обезбеде једнаке услове (пре свега у погледу цена, рокова и информација) при истим околностима за све операторе кориснике који пружају исте услуге;
- 2) пружају услуге и податке операторима корисницима под истим условима и истог квалитета као што то чини за сопствене потребе, потребе повезаних лица или партнера;
- 3) достављају Регулаторној агенцији за електронске комуникације и поштанске услуге уговоре склопљене на основу Стандардне понуде за међуповезивање (интерконекцију) у року од 15 (петнаест) дана од дана потписивања истих.

V. Оператори из става I. диспозитива овог решења су дужни да обавезу омогућавања приступа и коришћења елемената мреже и припадајућих средстава у складу са одредбом члана 67. Закона о електронским комуникацијама („Службени гласник РС“, бр. 44/10, 60/13-УС и 62/14) извршавају на следећи начин, и то да:

- 1) омогуће приступ одређеним елементима мреже и припадајућим средствима, укључујући приступ пасивним мрежним елементима који су везани за пружање велепродајне услуге терминације позива;

- 2) преговарају у доброј вери са оператором који захтева приступ за услуге међуповезивања, и да у одговарајућем року одговоре на сваки разумни захтев за приступ оператору који захтева велепродајну услугу терминације позива;
- 3) не укидају већ одобрени приступ елементима мреже и припадајућој инфраструктури;
- 4) пружају одређене услуге другим операторима под велепродајним условима;
- 5) омогуће слободан приступ техничким интерфејсима или другим кључним технологијама неопходним за пружање услуге терминације позива;
- 6) омогуће колокацију, односно други облик заједничког коришћења припадајућих средстава;
- 7) пруже услуге потребне за обезбеђивање интероперабилних услуга за повезивање крајњих корисника, укључујући и услуге интелигентних мрежа;
- 8) омогуће приступ системима оперативне подршке или сличним софтверским системима, ради обезбеђивања лојалне конкуренције у пружању услуга електронских комуникација;
- 9) обезбеде међуповезивање мрежа и припадајућих средстава;
- 10) обезбеде приступ повезаним услугама, попут услуга базираних на подацима о идентитету, локацији и доступности корисника.

VI. Оператори из става I. диспозитива овог решења су дужни да обавезу контроле цена у складу са одредбом члана 68. Закона о електронским комуникацијама („Службени гласник РС“, бр. 44/10, 60/13-УС и 62/14) извршавају на начин којим се обезбеђује ефикасност, одржава конкуренција и добробит потрошача, при чему се у обзир могу узети цене на упоредивим тржиштима.

VII. Оператори из става I. диспозитива овог решења су у обавези да, у року од 60 дана од дана пријема захтева Регулаторне агенције за електронске комуникације и поштанске услуге, сачине и објаве нову стандардну понуду у складу са општим актом Републичке агенције за електронске комуникације, сада Регулаторне агенције за електронске комуникације и поштанске услуге.

VIII. Ово решење је коначно и објавиће се на Интернет страници Регулаторне агенције за електронске комуникације и поштанске услуге.

### ***Образложење***

Регулаторна агенција за електронске комуникације и поштанске услуге (у даљем тексту: Агенција), је по службеној дужности, сагласно одредби чл. 60. Закона о електронским комуникацијама („Службени гласник РС“, бр. 44/10, 60/13-УС и 62/14, у даљем тексту: Закон), извршила анализу, између осталог, велепродајног тржишта терминације позива у мобилној мрежи и о томе сачинила Извештај о анализи велепродајног тржишта терминације позива у мобилној мрежи, јул-октобар 2015. године (у даљем тексту: Извештај о анализи релевантног тржишта), који је Управни одбор Агенције усвојио 23.10.2015. године, под

бројем: 1-03-021-95/15-2 (објављен на Интернет страници Регулаторне агенције за електронске комуникације и поштанске услуге [www.ratel.rs](http://www.ratel.rs)), и у коме је садржана чињенична грађа за доношење решења у овој управној ствари.

У поступку који је претходио усвајању Извештаја о анализи релевантног тржишта од стране Управног одбора Агенције, а у складу са одредбама чл. 34-36. Закона, Агенција је у периоду од 24.07.2015. године до 21.09.2015. године спровела поступак јавних консултација ради прибављања мишљења стручне и шире јавности на наведени Извештај. Агенција је након тога, извршила анализу пристиглих мишљења, примедба и предлога на наведене акте и уважила основане сугестије и примедбе.

То значи да је укупност оперативних активности предузетих сагласно наведеним одредбама Закона ради утврђивања чињеничног стања које представља подлогу за доношење решења, и у коме су садржане одлучне чињенице ближе приказана у Извештају о анализи релевантног тржишта, па исти садржи све правно релевантне чињенице и околности у складу са начелом истине у управном поступку, сагласно члану 8. Закона о општем управном поступку („Службени лист СРЈ”, бр. 33/97 и 31/01 и „Службени гласник РС“, број 30/10, у даљем тексту: ЗУП). Као такав, Извештај о анализи релевантног тржишта, у складу са „начелом официјелности“ из члана 126. ЗУП, односно чињенице изнете у њему представљају основ за одлучивање, односно за примену члана 62. и 63. Закона, тј. основ су за доношење овог решења, којим је одређен оператор са значајном тржишном снагом на релевантном тржишту, одређене му регулаторне обавезе и начин њиховог извршавања.

Велепродајно тржиште терминације позива у мобилној мрежи, утврђено је као релевантно тржиште подложно претходној регулацији Одлуком о одређивању релевантних тржишта подложних претходној регулацији („Службени гласник РС“, број 59/11).

Агенција је приликом анализе релевантних тржишта (у даљем тексту: анализа), сагласно одредби члана 60. Закона, водила рачуна о примени Препоруке Европске комисије 2007/879/ЕС о релевантним тржиштима на подручју електронских комуникација која су подложна претходној регулацији.

Период на који се анализа велепродајног тржишта терминације позива у мобилној мрежи односи обухвата податке добијене од оператора за 2011, 2012, 2013. и 2014. годину.

Агенција је по службеној дужности, спровела поступак анализе велепродајног тржишта терминације позива у мобилној мрежи у циљу континуираног праћења стања на истом, а ради уочавања евентуалних промена у односу на претходно извршену анализу тог тржишта.

У поступку анализе Агенција је сарађивала са Комисијом за заштиту конкуренције, као надлежним органом из члана 60. став 2. Закона. Комисија за заштиту конкуренције је на Извештај о анализи релевантног тржишта дала мишљење број: 1/0-08-570/2015-2 од 18.09.2015. године.

Одређивање оператора са значајном тржишном снагом (у даљем тексту: оператор са ЗТС) експлицитно је уређено одредбама члана 62. Закона.

Обавезе оператора са ЗТС, које се решењем одређују операторима са ЗТС прописане су чланом 63. Закона.

У поступку анализе дефинисано је релевантно тржиште у производној и географској димензији, анализирани су критеријуми за утврђивање значајне тржишне снаге, а по окончању тог поступка, ставом I. диспозитива овог решења одређени су Предузеће за телекомуникације Телеком Србија а.д., Таковска 2, Београд, (у даљем тексту: Телеком Србија а.д.) Telenor d.o.o., Омладинских бригада 90, Нови Београд (у даљем тексту: Telenor d.o.o.) и Vip mobile d.o.o., Омладинских бригада 21, Нови Београд (у даљем тексту: Vip mobile d.o.o.) као оператори са ЗТС на релевантном тржишту. Операторима са ЗТС су ставом II. диспозитива овог решења одређене обавезе на основу постојећег стања тржишне конкуренције и идентификованих потенцијалних препрека у развоју тржишне конкуренције са којим се суочавају оператори на veleпродајном тржишту терминације позива у мобилној мрежи.

У производној димензији релевантно тржиште је veleпродајно тржиште терминације позива у мобилној мрежи, које обухвата националне позиве који завршавају у конкретној мобилној мрежи, независно од тога из које мреже потичу и без обзира на то да ли је позив завршио на мобилном уређају који подржава технологију 2G и 3G.

Географска димензија veleпродајног тржишта терминације позива у мобилној мрежи је територија Републике Србије.

На основу критеријума за утврђивање појединачне значајне тржишне снаге који су дефинисани одредбом члана 61. Закона, Агенција је, сагласно одредбама члана 62. Закона, утврдила да на посматраном релевантном тржишту не постоји ефикасна конкуренција, односно да оператори Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o. поседују значајну тржишну снагу. Тржишно учешће напред наведених оператора на veleпродајном тржишту терминације позива у мобилну мрежу је увек 100% и не очекује се да ће се та чињеница променити у периоду до следеће анализе. Имајући у виду напред наведено, као и одредбу члана 62. став 1. Закона, према којој Агенција, када на основу претходно спроведене анализе тржишта, утврди непостојање делотворне конкуренције на релевантном тржишту (као и на уско повезаном тржишту), решењем одређује оператора који, појединачно или заједно са другим операторима, на том тржишту има значајну тржишну снагу, одлучено је као у ставу I. диспозитива овог решења.

Такође, према одредби члана 62. став 2. Закона, решењем из претходног става, Агенција одређује операторима са ЗТС најмање једну обавезу из члана 63. Закона, водећи рачуна о врсти и природи утврђених недостатака на тржишту, претходним улагањима, подстицању даљих улагања и могућности за повраћај улагања по разумној стопи с обзиром на повезане ризике.

Уз уважавање постојећих и потенцијалних препрека у развоју тржишне конкуренције на тржишту терминације позива у мобилној мрежи и то:

1) тактике одуговлачења,

- 2) дискриминација квалитетом услуге,
- 3) унакрсно субвенционисање,
- 4) превисоке цене,
- 5) прећутни споразуми,
- 6) ценовна дискриминација,
- 7) одбијање договора/ускраћивање интерконекције,

Агенција је Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o., као операторима са ЗТС, сагласно одредби члана 62. став 2. Закона, одредила следеће обавезе из члана 63. Закона: објављивања одређених података у форми стандардне понуде, недискриминаторног поступања, омогућавања приступа и коришћења елемената мреже и припадајућих средстава, као и обавезу контроле цена, те је одлучено као у ставу II. диспозитива овог решења.

Обавезе се уводе са циљем да се на најбољи начин отклоне потенцијалне препреке развоју конкуренције, омогући развој релевантног тржишта и конкуренције и заштите интереси крајњих корисника.

Приликом одређивања обавеза операторима са ЗТС Агенција је водила рачуна о врсти и природи утврђених недостатака на тржишту, претходним улагањима, подстицању даљих улагања и могућности за повраћај улагања по разумној стопи с обзиром на ризике.

Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o. су дужни да обавезе утврђене ставом II. диспозитива овог решења, појединачно уређене одредбама 64. - 68. Закона, извршавају на начин утврђен ст. III. до VI. диспозитива овог решења, како следи:

- 1) Обавеза објављивања одређених података у форми стандардне понуде

У складу са одредбама члана 64. Закона, Агенција одређује операторима са ЗТС обавезу објављивања одређених података, која се посебно односи на:

- рачуноводствене податке,
- техничке спецификације,
- карактеристике мреже,
- услове понуде и коришћења (укључујући ограничења),
- рокове важења понуде и
- цене.

Агенција констатује да је Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o., као операторима који имају значајну тржишну снагу на посматраном тржишту, неопходно одредити обавезу објављивања одређених података, за велепродајну услугу терминације позива у мобилној мрежи, у облику стандардне понуде за услугу терминације позива у мобилној мрежи (међуповезивање), посебно имајући у виду да ће се операторима са ЗТС одредити и обавеза недискриминаторног поступања.

Стандардна понуда мора да буде јасно дефинисана и у довољној мери рашчлањена на појединачне компоненте како би оператор корисник велепродајне услуге терминације позива у мобилној мрежи могао да користи и плаћа само за оне компоненте које су му потребне ради пружања услуге терминације позива својим корисницима.

Стандардна понуда за услугу терминације позива у мобилној мрежи (међуповезивање) Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o. обавезно садржи следеће елементе:

- 1) Опис услуга које су предмет стандардне понуде за међуповезивање, примену и важење стандардне понуде, услове и начин наручивања услуге, поступак преговарања, одредбе од посебног значаја (нпр. поверљивост информација, пословна тајна, заштита интелектуалне својине), и сл.;
- 2) Цене, начин и услове одржавања услуге, као и ниво услуге која се пружа – *SLA (Service Level Agreements)*;
- 3) Податке о мрежи и осталој инфраструктури који су неопходни за међуповезивање, податке о интерфејсима, сигнализационим и осталим протоколима, синхронизацији, као и о свим осталим техничким условима који су неопходни за међуповезивање;
- 4) Цене међуповезивања, као и начин наручивања и преговарања око међуповезивања;
- 5) Тачке и начин међуповезивања, и услове за водове преко којих ће се извршити повезивање - интерконекиционе тачке и интерконекициони линкови;
- 6) Начине обрачуна плаћања и наплате и инструменте осигурања;
- 7) Квалитет услуге;
- 8) Одговорност обе стране, разграничење међусобних одговорности и начин надокнаде штете;
- 9) Поверљивост информација, пословне тајне и начин решавања спорова.

Поред обавезе објављивања стандардне понуде за услугу терминације позива у мобилним мрежама (међуповезивање), Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o. су у обавези да Агенцији, у односу на пружање релевантне услуге, достављају полугодишње извештаје са следећим индикаторима ефикасности (*Key Performance Indicators - KPI*):

- просечно време за успостављање вода за међуповезивање;
- просечно време отклањања квара на воду за међуповезивање;
- податке који се односе на пружање услуге заједничког коришћења простора (колокације).

Агенција констатује да је оправдано одредити Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o. обавезу да објављују одређене податке, јер се тиме осигурава да ће они, као оператори са ЗТС на релевантном велепродајном тржишту, нудити услуге другим операторима под једнаким условима и истог квалитета као што то чине за сопствене потребе, односно за потребе повезаних лица или партнера. Обавеза која је одређена Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o. да објављују одређене податке, омогућава операторима корисницима велепродајне услуге терминације позива у мобилној мрежи да, на основу

транспарентно објављених услова оператора са ЗТС, дођу до закључка да ли су дискриминисани ценама, условима и роковима.

Обавеза објављивања одређених података чини још ефикаснијим остале обавезе које имају оператори са ЗТС на релевантном тржишту, а то се нарочито односи на обавезу недискриминаторног поступања и обавезу омогућавања приступа и коришћења елемената мреже и припадајућих средстава.

Без обавезе објављивања одређених података, Агенција не би на одговарајући начин могла да прати да ли оператор са ЗТС на релевантном тржишту спроводи обавезу недискриминаторног поступања. Обавеза објављивања одређених података је додатна обавеза усмерена ка уклањању препрека за развој конкуренције које су везане за дискриминацију на ценовној и дискриминацију на неценовној основи, имајући у виду да је све облике дискриминаторног поступања могуће утврдити само онда када су транспарентно објављени услови под којима оператор са ЗТС нуди услуге на релевантном велепродајном тржишту.

Примена обавезе објављивања одређених података има за циљ да укаже и допринесе решавању антиконкурентских активности и препрека за развој конкуренције која се односе на праксу унакрсног субвенционисања, дискриминацију на ценовној основи и праксу препознату као ценовно истискивање маргине профита (*price squeeze*).

Стандардна понуда за услугу терминације позива у мобилним мрежама (међуповезивање) је подложна изменама, у складу са технолошким променама и променама на тржишту, па оператор са ЗТС може сам да иницира њену измену.

Уколико стандардна понуда за услугу терминације позива у мобилној мрежи (међуповезивање) не одговара условима на тржишту и обавезама из ове анализе, Агенција може да захтева њену измену.

Агенција констатује да обавеза објављивања одређених података не представља додатно оптерећење за операторе са ЗТС на релевантном тржишту, односно према резултатима анализе тржишта за Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o., а да ће истовремено операторима корисницима пружити транспарентан увид у услове пружања велепродајне услуге и тиме допринети обезбеђивању конкуренције на релевантном тржишту.

## 2) Обавеза недискриминаторног поступања

У складу са одредбом члана 65. Закона, оператор са ЗТС је дужан да, другим операторима пружа услуге под једнаким условима и истог квалитета као што то чини за сопствене потребе, односно за потребе повезаних лица или партнера.

Агенција констатује да ће бити оправдано одредити Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o., као потенцијалним операторима са ЗТС на велепродајном тржишту терминације позива у мобилној мрежи, обавезу недискриминаторног поступања, којом би се обавезали да:



- обезбеде једнаке услове (пре свега у погледу цена, рокова и информација) при истим околностима за све операторе кориснике који пружају исте услуге;
- пружају услуге и податке операторима корисницима под истим условима и истог квалитета услуге који обезбеђују за сопствене потребе, потребе повезаних лица или партнера;
- достављају Агенцији уговоре склопљене на основу Стандардне понуде за међуповезивање (интерконекију) у року од 15 (петнаест) дана од дана потписивања истих.

Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o., као оператори са ЗТС на релевантном тржишту, у одсуству регулације, могу да спроводе активности које се односе на пружање услуге терминације позива, а које су дискриминаторне у погледу услова, цена, квалитета и представљају препреке за развој делотворне конкуренције.

У одсуству обавезе, Агенција констатује да Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o., као оператори са ЗТС, могу користити различите механизме на ценовној и неценовној основи како би отежали (или чак учинили немогућим) конкурентним операторима улазак на тржиште и рад, те из тих разлога сматра да је оправдано одредити обавезе недискриминаторног поступања.

Такође, Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o. могу да обрачунавају услуге терминације позива операторима корисницима по вишим ценама у поређењу са ценама које нуде свом малопродајном делу (за сопствене потребе), чиме умањују профите и истискују конкуренцију (операторе кориснике), што је пракса препозната као ценовно истискивање маргине профита конкуренције.

Поред преношења значајне тржишне снаге на ценовним основама, Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o. могу примењивати и антиконкурентске тактике одуговлачења, ускраћивања информација, инсистирања на неоправданим захтевима и дискриминаторно коришћење информација. Ове активности доводе у неравноправан положај операторе кориснике, чиме се спречава делотворна конкуренција.

Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o., као оператори са ЗТС на релевантном тржишту, у обавези су да доставе Агенцији уговоре закључене на основу стандардне понуде за међуповезивање (интерконекију) у року од петнаест дана од дана потписивања истих. Захваљујући овој обавези Агенција је у могућности да увидом у уговоре о међуповезивању са различитим операторима корисницима, као и њиховим упоређивањем утврди да ли Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o. поштују обавезу недискриминаторног поступања и да ли пружају услуге под једнаким условима и истог квалитета као што то чине за сопствене потребе. У случају изостанка ове обавезе Агенција не би могла да реагује на одговарајући начин.

Обавеза недискриминаторног поступања и обавеза објављивања одређених података (у форми стандардне понуде) се међусобно допуњују на шта указује одредба члана 64. став 2. Закона. Према поменутој одредби, оператор са ЗТС коме је одређена обавеза

недискриминаторног поступања дужан је да, на захтев Агенције, у року од 60 дана од дана пријема захтева, сачини и објави стандардну понуду за међуповезивање и приступ.

Агенција констатује да обавеза недискриминаторног поступања не би представља додатно оптерећење за операторе са ЗТС на релевантном тржишту, односно према резултатима анализе тржишта за Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o., с обзиром на то да не узрокује додатне трошкове и нове процедуре, док Агенцији пружа упоредив увид у понашање оператора са ЗТС, према свом малопродајном делу и према операторима корисницима велепродајне услуге оригинације позива.

### 3) Обавеза омогућавања приступа и коришћења елемената мреже и припадајућих средстава

У складу са одредбом члана 67. Закона, у случају да се утврди да би ускраћивање приступа, неоправдано условљавање или слично ограничавање од стране оператора са ЗТС спречило развој конкуренције на малопродајном нивоу или угрозило интересе крајњих корисника, Агенција може оператору са ЗТС да наметне обавезу омогућавања приступа и коришћења елемената мреже и припадајућих средстава оператора са ЗТС, тако да се удовољи оправданим захтевима других оператора за приступ и коришћење одређених елемената мреже и припадајућих средстава.

На основу дела анализе који говори о препрекама које оператор са ЗТС може да постави одбијањем договора, односно ускраћивањем интерконеције и приступа, Агенција констатује да би ускраћивање приступа, неоправдано условљавање или слично ограничавање од стране оператора са ЗТС који контролише неопходну инфраструктуру, спречило развој конкуренције на малопродајном нивоу, што би на крају угрозило интересе крајњих корисника.

Поред тога, Агенција констатује да оператор са ЗТС може да користи и остале механизме спречавања конкуренције на ценовној и неценовној основи како би отежао (или чак учинио немогућим) осталим операторима улазак на релевантно тржиште и рад на тржишту.

Из наведених разлога, Агенција констатује да је операторима са ЗТС на релевантном тржишту, односно према резултатима анализе тржишта за Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o., оправдано наложити следеће обавезе прописане одредбом члана 67. став 3. Закона, и то да:

- 1) омогуће приступ одређеним елементима мреже и припадајућим средствима, укључујући приступ пасивним мрежним елементима који су везани за пружање велепродајне услуге терминације позива;
- 2) преговарају у доброј вери са оператором који захтева приступ за услуге међуповезивања, и да у одговарајућем року одговоре на сваки разумни захтев за приступ оператору који захтева велепродајну услугу терминације позива;
- 3) не укидају већ одобрени приступ елементима мреже и припадајућој инфраструктури;
- 4) пружају одређене услуге другим операторима под велепродајним условима;

- 5) омогуће слободан приступ техничким интерфејсима или другим кључним технологијама неопходним за пружање услуге терминације позива;
- 6) омогуће колокацију, односно други облик заједничког коришћења припадајућих средстава;
- 7) пруже услуге потребне за обезбеђивање интероперабилних услуга за повезивање крајњих корисника, укључујући и услуге интелигентних мрежа;
- 8) омогуће приступ системима оперативне подршке или сличним софтверским системима, ради обезбеђивања лојалне конкуренције у пружању услуга електронских комуникација;
- 9) обезбеде међуповезивање мрежа и припадајућих средстава;
- 10) обезбеде приступ повезаним услугама, попут услуга базираних на подацима о идентитету, локацији и доступности корисника.

Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o., као оператори који су на основу резултата анализе тржишта, одређени као оператори са ЗТС, имају обавезу да преговарају у доброј вери са оператором који захтева приступ за велепродајну услугу терминације позива, с циљем да се у законском року одговори на захтев. У одсуству ове обавезе, Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o. би могли да искористе своју значајну тржишну снагу и да спроводе тактике одуговлачења.

Приликом оцењивања оправданости захтева за приступ, Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o. треба да се руководе принципом недискриминације и техничким могућностима сопствене мреже. Такође, Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o. не могу, приликом оцењивања оправданости захтева за међуповезивање, од оператора да захтевају услове и радње које су у супротности са обавезама које има оператор са ЗТС.

#### 4) Контрола цена

С обзиром да су Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o., за услуге у мобилној телефонији, на основу резултата анализе тржишта, решењем Агенције одређени за операторе са ЗТС само на тржишту терминације позива у мобилној мрежи, односно да постоји конкуренција на малопродајном нивоу на тржишту мобилне телефоније, Агенција констатује да би, у том случају, било довољно одређивање обавезе контроле цена применом методологије за утврђивање цена, на начин којим се обезбеђује ефикасност, одржава конкуренција и добробит потрошача, при чему се у обзир могу узети цене на упоредивим тржиштима.

Имајући у виду да су у почетку ова три оператора већ постигла договор о цени терминације у мобилну мрежу, и без посредства Агенције су потписали уговоре о интерконецији и да је затим Агенција решењем број: 1-02-3491-818/11-22 од 20.08.2013. године утврдила динамику смањења цена терминације за период 2013-2015. године, сматрамо да је за сада, као регулаторна обавеза, довољна само контрола цена, без увођења обавезе рачуноводственог раздвајања и примене трошковног рачуноводства. Међутим,

Агенција ће континуирано пратити даље активности ових оператора на посматраном тржишту и, у тренутку када се за то укаже потреба, ревидирати наметнуте обавезе, односно увести и обавезе рачуноводственог раздвајања и рачуноводства трошкова.

На основу наведеног, Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o. су у обавези, да сваку регулаторну обавезу утврђену овим решењем извршавају на начин одређен овим решењем, па је одлучено као у ст. III. до VI. диспозитива овог решења.

Такође, Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o. а.д. су у обавези да, у року од 60 дана од дана пријема захтева Агенције, сачине и објаве нову стандардну понуду у складу са општим актом Агенције који ближе прописује минимални садржај, ниво детаљности и начин објављивања стандардних понуда, те је одлучено као у ставу VII. диспозитива овог решења.

Даље, Агенција је у поступку који је претходио доношењу решења, Телеком Србија а.д., Telenor d.o.o. и Vip mobile d.o.o. предпочила чињенице и околности које су од значаја за одлучивање у овој управној ствари и омогућила да у остављеном року од 15 дана, доставе документацију или друге доказе за које сматрају да су релевантни за одлучивање, а сагласно одредбама члана 22. став 3. Закона и чл. 9. и 125. став 1. ЗУП.

Поводом Обавештења са захтевом за изјашњење оператора са ЗТС Агенција је примила изјашњење оператора Telenor d.o.o. број: 189/320/15 од 16.11.2015. године, на чињенице и околности од значаја за доношење решења о одређивању оператора са значајном тржишном снагом на veleпродајном тржишту терминације позива у мобилној мрежи у коме се наводи да оператор нема примедби на чињенице и околности које су од значаја за израду решења. Такође, оператор Телеком Србија а.д. је у свом изјашњењу (допис број: 425663/1-2015-4 од 18.11.2015. године обавестио Агенцију да нема примедби на чињенице и околности које су од значаја за израду решења, са напоменом да остаје при ставовима изнетим у јавним консултацијама.

У поступку јавних консултација оператор Телеком Србија а.д. је дописом број: 337280/1-2015 од 18.09.2015. године, доставио Агенцији коментаре на извештај о анализи релевантног тржишта, и то:

- везано за супституцију на страни тражње — малопродајни ниво, где су мишљења да позиви у оквиру исте мреже не треба да буду део истог тржишта, с обзиром да оператори немају трошкове терминације за ове позиве и да су ови позиви значајно јефтинији од позива изван сопствене мобилне мреже;

- у вези понашања стране која упућује позив и коришћења алтернативних услуга, а као алтернативне услуге наведене су услуге према бројевима у фиксној мрежи и SMS услуге, Телеком Србија а.д. наводи да поред ових услуга постоје и други начини комуникације коришћењем мобилних телефона као што су Viber, Skype и остале OTT апликације преко којих корисници могу да комуницирају и које се све више користе, поготово узимајући у обзир широку распрострањеност WiFi мрежа, те из тог разлога сматрају да постоје супститути за позиве упућене према бројевима у мобилним мрежама и то треба да буде констатовано у предметној анализи.

- у вези географске димензије релевантног тржишта, Телеком Србија а.д. имајући у виду да су предмет регулације национални позиви у мобилне мреже, сматра да није потребно вршити анализу терминације међународних позива (ова врста саобраћаја није предмет регулације). По питању услуге терминације долазних међународних позива са аспекта терминације позива у мобилним мрежама наводе да није тачно наведено чињенично стање, с обзиром да су сва три мобилна оператора повезана са операторима у иностранству, а не само Телеком Србија а.д., како је наведено, тј. сви мобилни оператори врше терминацију саобраћаја како у своју мрежу тако и у мреже других оператора. Из већ наведених разлога није од значаја за предметну анализу ни помињање транзита међународних позива (ова врста саобраћаја није предмет регулације).

- у делу недискриминаторног поступања, Телеком Србија а.д. наводи да је Агенција, код навођења обавезе, дефинисала рок од 15 дана за доставу уговора након потписивања, да би у даљем тексту ове тачке био наведен рок од 8 дана за доставу уговора након потписивања, па предлаже да се ови рокови ускладе, односно да се дефинише рок од 15 дана за доставу уговора. Ову примедбу Агенција је усвојила, текст Извештаја о анализи релевантног тржишта је измењен и дефинисан рок од 15 дана.

- у делу контроле цена, Телеком Србија а.д. наводи да су се оператори договорили о цени терминације позива у мобилне мреже што не одговара чињеничном стању, с обзиром да је Агенција решењем бр. 1-02-3491-818/11-22. од 20.08.2013 утврдила цене терминације у мобилне мреже. И ова примедба је усвојена, а текст Извештаја о анализи релевантног тржишта је измењен у складу са примедбом.

У поступку оцене изнетих коментара, Агенција је исте у целости размотрила и о томе заузела одговарајући став, који је, осим у овом образложењу, дат и у тачки 8.1. Извештаја - Одговори на коментаре оператора поводом Извештаја о анализи veleпродајног тржишта терминације позива у мобилној мрежи.

Није усвојена примедба Телеком Србија а.д. везана за супституцију на страни тражње јер нису дати ни разлози за оцену оправданости. Међутим, Агенција истиче да пракса већине регулаторних тела у оквиру ЕУ и у државама региона показује да је у тржиште терминирања саобраћаја у мобилне мреже укључен и саобраћај у оквиру исте мреже. Као пример Агенција наводи анализе овог тржишта које су извршила регулаторна тела Хрватске и Црне Горе. Осим тога, исти закључак Агенције је постојао и у првом кругу анализе овог тржишта, на који Телеком Србија а.д. тада није имао примедби.

Такође Агенција је размотрила и примедбу вези понашања стране која упућује позив и коришћења алтернативних услуга и констатовала да се иста не може усвојити из разлога што се наведене апликације још увек не могу сматрати супститутима, јер зависе од пакета услуга који плаћа корисник (са или без услуге Интернета), као и од тога да ли је инсталирана апликација, итд.

Одговарајући на примедбу Телеком Србија а.д. у вези географске димензије релевантног тржишта, Агенција истиче да поглавље 3. Извештаја о анализи релевантног тржишта, дефинише исто и садржи карактеристике релевантног тржишта, односно тржишта терминације позива у мобилну мрежу. У наведеном поглављу Извештаја о анализи описани су сви начини терминирања позива у мобилну мрежу, па и алтернативни начин терминирања, односно транзитирање саобраћаја. У тачки 3.9. Извештаја о анализи

недвосмислено се закључује да су у Републици Србији препозната три тржишта која ће бити предмет регулације од стране Агенције и то:

- Тржиште терминације позива у мобилној мрежи оператора Телеком Србија а.д. независно од националне мреже из које позив потиче;
- Тржиште терминације позива у мобилној мрежи оператора Telenor d.o.o. независно од националне мреже из које позив потиче;
- Тржиште терминације позива у мобилној мрежи оператора Vip mobile d.o.o. независно од националне мреже из које позив потиче.

По питању директне интерконекције друга два оператора са страним операторима тачан навод у Извештају о анализи, у тачки 3.8. гласи: „Мобилни оператори имају и директну интерконекцију са међународним операторима и остварују директну терминацију долазних међународних позива у своју мрежу.“, што значи да је примедба Телеком Србија а.д. у овом делу неоснована.

Оператор Vip mobile d.o.o. је својим дописом број K217/15 од 17.11.2015. године Агенцији доставио примедбе и то:

- 1) „С обзиром до преко 75% укупног броја корисника чине корисници друга два оператора јасно је да је ефекат задржавања сопствених корисника у оквиру корисничке мреже изузетно негативан на могућност Vip mobile да са својом базом корисника, ефикасно конкурише својим конкурентима (преко 74% саобраћаја код Телеком Србијаи преко 77% саобраћаја у оквиру Telenor мреже). Vip mobile стога сматра да је присуство, и од стране РАТЕЛ, потврђено пословање Telenor и Телеком Србија кроз појаву „connectivity breakdown“ значајно другачије у ефекту на развој, спречавања и ограничавање конкуренције него када се у такву активност упушта нови учесник на тржишту са значајно мањом тржишном снагом и када таква појава може имати само позитивне ефекте за тржиште.“

Агенција сматра да се малопродајно тржиште мобилне телефоније развија у условима потпуне конкуренције и Агенција до сада није деловала на малопродајном нивоу. Појава на коју указује VIP mobile d.o.o. је забележена код сва три оператора мобилне телефоније.

- 2) „РАТЕЛ је у свом допису навео податак до према извештају BEREC „Fixed and mobile termination rates in the EU January 2015“ из јуна 2015. године, од укупно анализираних 36 тржишта у Европи, на 3 тржишта су тренутно у примени асиметричне цене мобилне терминације. Међутим поред овог податка у обзир треба узети и чињеницу до је 2007. године када је Vip mobile ушао на тржиште телекомуникација у Републици Србији, принцип асиметрије у ценама терминације био заступљен у великом броју земаља ЕУ, и мада је Vip mobile и тада јасно тражио увођење асиметричних цена, РАТЕЛ је то пропустио да уради. Стога очекујемо да РАТЕЛ делује у правцу регулације односа између оператора на велепродајном тржишту мобилне терминације тако што ће значајно смањити цене мобилне терминације (испод 1 динара) и увести асиметрију у корист Vip mobile. Такође истичемо значај да цене мобилне терминације буду трошковно засноване. Наиме,

Европска Комисија је заузела став да и у случају постојања симетричног принципа цена мора бити утврђена на основу трошкова хипотетички ефикасног учесника на тржишту, а са циљем примене на све операторе.

Принцип асиметричног регулисања цена је био у примени у готово свим земљама у различитим периодима развоја локалних/националних тржишта мобилне телефоније, а које РАТЕЛ користи као извор података за 2015. годину. Сама чињеница да исти принцип не користе многе земље, управо показује да је примена асиметричног принципа обезбедила структуру тржишта и услове за развој тих тржишта, а где је тек накнадно уведен принцип симетрије. РАТЕЛ је у Србији од самог почетка примењивао симетрични метод, пресликавајући ситуацију тада у неким, а сада у већем броју земаља. У том смислу није дата могућност развоја мањег оператора, који је управо као трећи требао да допринесе развоју конкуренције на тржишту.

Vip mobile сматра да је непостојање принципа асиметрије у регулаторном оквиру наведених референтних земаља без утицаја на *појединачну ситуацију и тржишне услове* на географском подручју Србије. Асиметрични принцип је коришћен у готово свим земљама као *про-конкурентни* метод, за одређени временски период и под сталним надзором у примени од стране националних регулаторних органа.

Висока цена терминације позива, која изузетно погодује учесницима који су дуго времена функционисали на дуополском тржишту, са додељеном фреквенцијом која захтева мањи степен улагања, а са значајном базом корисника и за коју се цену терминације оба учесника континуирано залажу, упућује на могуће постојање договора колективно доминантних учесника на тржишту, а са циљем повећавања трошкова пословања директног конкурента, Vip mobile и следствено као могући ефекат смањење инвестиција и излазак са тржишта. Договор у овом случају свакако обезбеђује највећи приход за оба учесника у ситуацији када је цена терминације утврђена у високом износу, јер преко 75% саобраћаја њихови корисници остварују у оквиру сопствене мреже. Договор и примена високе цене терминације свакако обезбеђује и избегавање конкурисања између Телеком Србија и Telenor у погледу инвестиционог улагања.

Имајући у виду да се регулаторни оквир у Републици Србији континуирано, са одређеним временским закашњењем, усаглашава са регулаторним оквиром Европске уније, сматрамо да су на основу изнетих чињеница као и на основу Закона о електронским комуникацијама (даље у тексту: Закон) испуњени законски услови за увођење асиметрије када су у питању цене мобилне терминације на тржишту Републике Србије.

Све наведено потврђује оправданост захтева Vip mobile и истовремено указује на потребу даљег унапређења примене Закона и доношења одлука везано за регулацију тржишта које за циљ имају отклањање уочених неједнакости у односима између оператора. У супротном, обезбеђује се наставак политике дуго присутних оператора (Telenor и Телеком Србија) да утичу на трошковну структуру Vip mobile са искључивим циљем онемогућавања даљих улагања, раста и развоја пословања и корисничке базе. На предметни начин Telenor и Телеком Србија, а уз подршку регулаторног оквира који обезбеђује високу цену терминације позива на *off-net* саобраћају, „подижу трошкове пословања" Vip mobile.“

Агенција, одговарајући на ове наводе, као и више пута до сада, указује да је још пре неколико година заузет став да се при одређивању цена терминације примени принцип симетрије. И тада је то утврђено на основу података да у државама ЕУ и региона постоје

различита искуства, односно примена симетричног и асиметричног приступа у формирању цена терминације. Анализом која је спроведена у Агенцији, *benchmark* начина регулисања цена терминирања саобраћаја у мобилне мреже у државама ЕУ и региона показује да се сада скоро свуда примењује принцип симетрије. Наиме, према BEREC анализи *Fixed and mobile termination rates in the EU January 2015*, објављена јуна 2015. године, у 33 од 36 земаља примењују се симетричне цене терминације саобраћаја. Нове цене терминације у мобилне мреже за наредни трогодишњи период (2016.-2018. године) ће бити одређене након што се заврши други круг анализе предметног тржишта, а у складу са одређењем Агенције да се врши смањење цена терминације, као и у складу са регулаторном праксом у државама ЕУ и региона. Захтев оператора Vip mobile d.o.o. да очекује цену испод 1 дин/мин је нереалан јер је тренутна просечна цена терминације у европским државама у поменутом извештају BEREC 1,55 евроценти/мин, док је у региону већа. Агенција ће цене одредити на основу претходне праксе упоређењем са државама ЕУ и окружења.

- 3) „Vip mobile такође није сагласан са наводима РАТЕЛ везано за слику 36. која се односи на тржишно учешће оператора у односу на укупан број корисника у процентима која је преузета из РАТЕЛ публикације „Преглед тржишта телекомуникација и поштанских услуга у Републици Србији у 2014. години“. Анализирајући наведени графикон, РАТЕЛ није указао на чињеницу да се корисничка база мобилних корисника компаније Телеком Србија смањила због промене начина извештавања броја корисника. Наиме, Телеком Србија је тек од 2013. године, за извештај о броју корисника у 2012. години, приказао број корисника активних у последња три месеца, док су Vip mobile и Telenor овај стандард извештавања о броју корисника примењивали од самог почетка. Имајући у виду показатеље као што су приходи од услуга мобилне телефоније те улагања мобилних оператора, односно износ инвестиција у протеклих неколико година указују да је тржиште статично и без значајних промена, те да принцип симетрије, по претходно заузетом ставу није произвео очекиване резултате на повећање ефикасне конкуренције између оператора. Супротно, представљао је значајан инструмент за колективно доминантне учеснике да унапређују своје услуге уз значајно мање трошкове у односу на Vip mobile као новог учесника на тржишту.“

Агенција, по овом наводу сматра да супротно тврдњи оператора Vip mobile d.o.o., график из Прегледа тржишта телекомуникација и поштанских услуга у Републици Србији за 2014. годину, са напоменом испод графика, указује на начин извештавања Телеком Србија а.д. Исти показује да је у периоду од 2009. године стално повећање удела броја корисника Vip mobile d.o.o., те је примедба оператора Vip mobile d.o.o. неоснована.

Агенција оцењује да изјашњење Vip mobile d.o.o. представља резиме већ изнетих примедби током јавних консултација, те Агенција у целости остаје при ставовима из овог акта.

Надлежност Агенције да одлучује о правима и обавезама оператора и корисника прописана је одредбом члана 8. став 1. тачка 2) Закона.

Одредбом члана 22. Закона регулисано је одлучивање о правима и обавезама оператора и корисника, односно, између осталог, прописано је да Агенција, о правима и



обавезама оператора и корисника из овог Закона, одлучује решењем које доноси директор Агенције.

Узимајући у обзир напред наведено, одлучено је као у диспозитиву овог решења.

Ово решење је коначно сагласно члану 22. став 4. Закона.

**Упутство о правном средству:** Против овог решења може се тужбом покренути управни спор пред Управним судом, у року од 30 дана од дана његовог достављања.

 **ДИРЕКТОР**  
  
**др Владица Тинтор**

Достављено:

- Предузећу за телекомуникације Телеком Србија а.д.
- Telenor d.o.o.
- Vip mobile d.o.o.